

Andrej E. Skubic
KRASNI DNEVI

Pustimo ju tam, v znoju in ledu, drugod je bolje. Toda ne, življenja je konec in ne, drugod ni ničesar in zdaj ni več niti misliti, da bi še kdaj našli tisto belo zrnce, izgubljeno v belini, da bi videli, ali še zmeraj ležita pri miru pod udarom tiste vihre, ali hujše vihre, ali v trdi temi za vselej, ali v neznanski belini brez vsake spremembe in če ne, kaj sploh počneta.

Samuel Beckett, *Imagination Dead Imagine*

I. DEL

»Mahničeva je zadnjič spraševala po tebi,« pravi Dušan Šauta. Opazuje Nežo, ki zgrbljena sedi na stolu. Roke se ji rahlo tresejo, a zelo rahlo. Gube okrog koticov ust ima globoko zarezane, a nemirne, tako da se zdi koža obenem trdo usnjata in nepredvidljivo gibljiva, kot stara, obrabljena bisaga, v katero se je zavleklo nekaj živega, kar se ne najbolj uspešno trudi pritajiti. Temu se Šauta skoraj ne more načuditi. Od kdaj ima te gube? Od kod so se vzele? Saj je videti kot kak star mornar, ki je bil vse življenje na soncu in burji, ki se ni nikoli mazal z izbranimi kozmetičnimi kremami proti staranju kot ona. Kot da jih vidi prvič. Vsakič znova, kadar jo vidi v sanjah, jih zagleda prvič. Je bila res videti taka? Je to sploh mogoče?

Kajti rajši bi videl, če bi se pojavljala v čisto drugačni podobi, taki, kot jo je imel v glavi. V podobi ženske, ki je pred šestdesetimi leti vkorakala v Petrička v oblekici z rožami, zelo preprosti, pravzaprav pretežno beli oziroma svetlo bež. In sveže navitih las. Banalno bi bilo reči, da se je želi spominjati mlade, ampak dejansko si še najlaže priključ pred oči tisti obraz, laže kot vse druge. O kakšnih gubah ni bilo takrat niti slutnje, to bi bil absurd, nekaj nemogočega. Oddajala je vonj, ki bi se v današnjih časih zdel strupeno kemičen, človeka je kar malo davil, ampak takrat je bilo to nekaj normalnega: ženske, ki so ravno prišle od frizerja, so jemale sapo. Dobesedno. Taki

so bili pač takrat laki za lase. Sovražila je svoje ravne lase. Da so kot špageti, je govorila; zato ji jih je morala frizerka zmeraj močno naviti. In potem je bilo treba toksični vonj pač vzeti v zakup. Zajel si sapa in dobil sporočilo: »Zdajle sem zrihtana. Mogoče ne grem k frizerju pogosto, mogoče za to nimam denarja, ampak kadar grem, bi rada šla malo ven, med ljudi. Da to še kdo opazi. Da zazna z vsemi čuti.« Bila je tudi hrupna.

»Kaj pa ti tukaj, Erna?« je zagrmela nad Šautovo sestro, ki je bila njena sošolka na učiteljišču. »Koga imaš pa to?« In Šauta je kar zmrznil.

Ni mogel verjeti, ko mu je Erna nekaj mesecev pozneje zaupala, da sta bili z Nežo takrat pravzaprav dogovorjeni. Da se je Neža zanimala, kdo je tisti pob, ki večkrat prihaja k njej na obisk in ji nosi svoje perilo v pranje. Da ni slučajno njen fant? In ko je Erna povedala, da je samo brat, je zahtevala, da jo o njunem naslednjem srečanju vnaprej obvesti. Da se jima bo lahko naključno pridružila. Šauti je bilo nepojmljivo, da bi se taka punca sama od sebe zanimala zanj. Nervoznega, zadržanega študenta iz Šenčurja, ki je ravno prišel nazaj v Ljubljano po treh letih v Sarajevu. Imel je eno samo civilno obleko.

»Mah, Mahnička,« zagodrnja Neža.

»Glej, ni ji vseeno zate,« pravi Dušan.

Po sobi veje jedek žmoht po človeškem blatu. Nežino cimro so ravnokar previli, a vonj še vztraja, ker je zunaj mraz in ne morejo prepogosto odpirati oken, sploh kadar so v njej stanovalci. Soseđa trenutno spi in čisto tiho smrči. Zrači se trenutno lahko edino na

hodnik, in tudi tam mora biti navzočnost človeškega fecesa kar dobro zaznavna. Ne more biti prijetno za tiste, ki se mimo odpravljajo proti kavarnici, ki je za dvema ovinkoma po hodniku. Res ne vem, kakšno hrano jim tukaj dajejo, saj morajo vendar vedeti, kaj jih čaka, pomisli Šauta.

»Naj Mahnička kar svojo pizdo glanca,« pravi Neža. Šauta se zdrzne.

Teh trboveljskih manir se je v preteklih desetletjih že kar nekam odvadil. Takrat, v tistih prvih časih, ko sta se kot študenta sprehajala po ljubljanskih ulicah, so se mu zdele hecne; bile so del njenega šarma, zelo drugačnega od punc, ki jih je poznal. Smejal se jim je. Bila je pač doma iz revirjev, čeprav ne ravno iz knapovske familije – hči rudniškega uradnika, ampak tam so pač tudi take punce tako govorile. Mogoče je celo nalašč pretiravala; hotela je govoriti kot proletarci, kot očetovi zaposleni, s tem se je postavljala, hotela imponirati ljubljanskim škrice. No, njemu je. Pozneje, skozi leta, ko se je dejansko začela identificirati z vlogo učiteljice, je opustila take provokacije, se začela dosti bolj obvladovati. Pravzaprav je z leti postala prava madam. Razvila je fineso. Celo med štirimi stenami doma ji je ušla kakšna krepka kvečjemu še, če ji je ravno kak pisker padel na nogo: edino takrat je bila še zmeraj Zasavka.

»Ampak zakaj ne bi šla v kavarnico?« pravi. »Kakšne krasne tortice imajo. Si ne bi mislil, da imajo po domovih take.«

Neža skomigne. Dušan jo opazuje.

»A sploh greš kdaj tja?«

Neža se ne premakne. Samo bolšči v noge svoje postelje.

»Kaj pa naj tam,« pravi potem. »Saj me samo čudno gledajo.«

»Zakaj te čudno gledajo?«

Neži se lice spet nelagodno pomečka.

»Kako pa naj vem!« pravi in narahlo dvigne dlan, obrnjeno navzgor. »Zadnjič sem naročila postrv. Po tržaško. Pa paradajzovo z bučnim oljem. Pa misliš, da sem dobila? Kar misli si.«

Dušan strmi vanjo.

»Samo to je kavarnica,« pravi. »Tam imajo kavico, tortice ... sladolede ... nimajo postrvi.«

»Lahko je tebi govorit!« se Neža zastrmi vanj, prav zavrta se, da se Dušanu povесijo ramena. »A ti veš, kdaj sem nazadnje jedla paradajzovo z bučnim? Menda takrat v Beli krajini.«

Dušanu začne srce hitreje utripati. Od kod zdaj Bela krajina? Tam sta bila nazadnje pred kakšnimi desetimi, dvanajstimi leti. Vstane in stopi do omarice blizu postelje. Prime za bunko na vratcih in pogleda Nežo.

»Pa glej, saj sem ti prinesel bučno, da si ga lahko zmeraj dodaš; samo malo moraš potem premešati,« pravi. On je tisti, ki ji nenehno dostavlja robo, vse stvari, ki si jih srce poželi. Odpre vrata omarice. Prepričan je, da mora v njej še zmeraj biti tista steklenička.

»Pojdi ti v kavarnico, Duškej,« pravi Neža z nejevoljo, kot da bi rada, da neha, da jo neha spet skušati spomniti na nekaj, kar se je mogoče res zgodilo,

mogoče pa tudi ne. »Saj ti je vseč tam. Tam so fine gospe.«

Toda omarica, ko jo odpre, je polna, do vrha polna samih stekleničk bučnega olja: tistih manjših, pollitrskih, štirioglatih, ampak zložene so tako, da so police natlačene do zadnjega kotička. Ne spomnim se, da bi ji kdaj prinesel toliko olja, pomisli Šauta. Od kod vse to? In stekleničke začnejo zdaj iznenada vse po vrsti valoviti in se odpirati. Črnkasto, dišeče zeleno olje začne polzeti po tleh. Najprej ga je samo malo, komaj kapljice in nekaj potočkov, potem pa se začne zbirati v luže. Te luže začnejo nenadoma naraščati. Zdi se, kot da bodo kmalu presegle višino roba podplatov njegovih čevljev. Zdi se, kot da mu bodo prav kmalu segle do gležnjev. Prostor kar preplavi blagodejen vonj po praženih bučnih semenih, ki vdira v nos in izriva iz njega zatohli smrad po blatu; Šauto začenja grabiti panika, da se ne bo gladina dvigovala še bolj, da bo nazadnje kar utonil v spolzki, lepljivi tekočini.

Neža pa se, ne da bi kaj od tega opazila, dvigne s postelje, vtakne koščene, modrožilaste noge v copate in počasi stopi k njemu. Začne mu popravljati obleko. Naravna mu pas na hlačah, potem pa malo tudi ovratnik na jakni.

»Da boš lep za v kavarnico,« pravi. »Da mi ne boš delal sramote.«

Šauta plane iz sanj, ker v prostoru nastane trušč. Iznenada je ves prostor poln ostrega hrupa in svetlobe. Zdi se, kot da še nikoli ni slišal česa tako groznega.

Bučno olje mu kar noče nehati kapljati od podplatov in iznenada se mu zazdi, da bo z njim popackal celo posteljo, da bo rjava in zelena. Spomni se, kako mu je neki oljkar v Picudu razlagal, da je bučno olje nekaj, kar mu sploh ne gre v koncept. »Kako lahko pražiš semena, pa jih šele potem prešaš? Kaj je tukaj natur?« je godel. »Da postane olje črno in smrdljivo?«

»No, bučno olje ima pač svoje specifične karakteristike,« je pripomnil Dušan.

Sredi svetlobe, sredi široko odprtega prostora stoji Mirsada.

»Dobro jutro, gospod Šauta,« pravi. »Kam vam lahko položim zajtrk? Vam ga dam na mizico?«

Izza njenega hrbta, izza španske stene, ki ločuje hodnik domskega trakta od čajne kuhinje, Šautovega in Berdenovega začasnega prisilnega bivališča, se že sliši ropotanje koles in rožljanje strojev, ki jih delavci peljejo na mesta, kjer bodo z njimi začeli zganjati ubijalsko bobnenje in dvigovati prah. Padale bodo ploščice, dvigoval se bo parket. Trakt doma je sredi renovacije, prebivalce so nastanili, kjer je bilo pač mogoče. Njiju v čajni kuhinji, kar ima svoje prednosti, pa tudi slabosti.

»Danes smo pa zaspani, gospod Šauta, a ne?« pravi Mirsada.

»Kakšna samotna stvar, ta grob,« pomisli Dušan pred malim nagrobnikom iz rdečega granita.

Misel je mogoče malo nenavadna. Ne da bi si želel biti v njem tudi sam. Ne da bi želel v njem Neži delati družbo; samo ta lokacija je. V resnici so sicer ti današnji mali žarni grobovi natlačeni v pravi gneči; samotnost se sliši v tem kontekstu kar nekako čudno; samo kaj, okrog tebe so stlačeni vsak v svoj predalček sami neznanci. Kot da si se po pomoti znašel v množici, v kateri nimaš pravega mesta, na primer sredi nekakšnih množičnih demonstracij proti čemurkoli že, kar nima nobene zveze s teboj: vsi okrog tebe vedo, zakaj so tukaj, samo ti ne. Ne veš, za kaj gre in proti čemu. Ti se na to ne spoznaš, biti v grobu. Z nobenim, ki se gnete poleg tebe, v resnici nimaš nič in se tako počutiš še dosti bolj sam, kot če bi bil pokopan recimo nekje sredi velikega, praznega travnika, pod samotnim drevesom. Tam bi imel mir. In recimo, ptiče. Ptiči so prijazna bitja.

Poleg tega pa: ne more se navaditi barve tega kamna. Že sam granit ni bil nikoli njegov priljubljeni material za spomenike. Preveč je gladek, sijajen; trajati mora praktično petdeset let, da dobi vsaj malo patine in nekaj domačnosti. Poleg tega pa: pikčast je. Ne glede na barvo. Ta pa je v tem primeru še rdečkasta s sivkastimi in svetlimi pikicami. Kičasta monumentalnost. Ampak popustil je pač pred Lejinim argumentom. Razen tega, Leja gre za svojo stvar naprej kot buldožer. V tem je podobna Neži.

»Jaz sem tista, ki ga bo morala najdalj gledati,« je rekla. »In tudi jaz bom verjetno morala nekoč ležati pod njim, ne samo ti. In mami bi bil zelo všeč, to ti lahko garantiram. Se pravi, sva dve proti enemu.«

Šauta se je po naravi bolj nagibal k nagrobnikom iz klasičnega marmorja, ampak bilo je zapleteno. Mogoče je Leja res vedela o Nežinem okusu več kot on, čeprav je bil on z njo dlje; kaj se ve, to je nekaj med mamami in hčerami, med ženskami nasploh. On se je zmeraj bal kupovati Neži stvari, ni vedel, če ji bodo všeč ali ne. In njen argument, koliko časa bo morala nagrobnik gledati, je imel neko težo. Tako ali tako je bil v tistem času dovolj presunjen že zaradi samega zavedanja, da je napočil tisti dolgo in mučno pričakovani trenutek, ko bo pač treba dati delati nov grob, ki bo, ja, nekoč menda tudi njegov. Kot da spet zidaš nov dom. Kajti v starega družinskega Šautovega v Šenčurju pač ravno ne bi sodila ne Neža ne on.

Neža bi šla raje k večnemu počitku na mestno deponijo kot pa skupaj z Marjanom Šauto. Marjan jo je strupeno pogledal že v prvem trenutku, ko jo je Dušan pripeljal predstaviti. O njej je kaj slišal občasno že prej, ko mu je Erna pripovedovala o svoji prijateljici. Že takrat je imel kaj pripomniti, ko je rekla, da ima prijateljico iz Zasavja – češ, da so tam doma sami matkurbe. Ampak tisto je bilo še benigno: ko je dejansko prišla pod njegovo streho kot Dušanova *punca*, potencialna snaha, jo je meril z dejavnim prezirom. Češ, katera pa se sploh lahko meni za takega gnoja, takega *oportunist*a, kot je njegov oficirski, zdravniški sin. Potem pa je še izvedel, da je uradnikova hči. »A, vi ste pa iz boljše familije.« Ampak Neža, za razliko od na primer Dušana samega ali pa bolj običajne plahe mladenke, ki pride prvič v tujo hišo, njegovih zbadanj ni prenašala molče. »Eh, tovariš

Šauta, če vam posel kdaj ne bo šel,« – in to je bila zelo strupena pripomba, ker je vedela, da Marjan že leta ne more dobiti službe, razen da kdaj pomaga pri kakem prijatelju, teh pa je bilo bolj malo – »vam lahko pa moj foter zrihta, da greste v štulne cimprat. Bi bili fajn za med knape, ko ste tako suhi, da se lahko skozi vsak rov stisnete.« In Dušanu je tako neznansko imponiralo, da se je očetu kdo pripravljen tako postaviti po robu, da je dokončno sklenil: te ženske ne smem izpustiti iz rok. In konec koncev v tistem grobu ne bi maral biti niti on – saj z atejem niti govorila nista vse od tistega zadnjega obračuna dve leti pred njegovim pogrebom, ko mu je povedal vse, kar mu je šlo, in ni občutil prav nobene želje, da bi se mu po smrti pridružil v večnem kompanjonstvu pod istim starim marmornim kamnom. Bilo bi lice-mersko. Če bi verjel v posmrtno vstajenje, bi ga bilo groza, da bi se na sodni dan prebudila skupaj in bi ga ate prebodel s tistim svojim strupenim pogledom, ki bi ga bilo težje prenesti kot goreče oči samega boga. *O, poglej si ga no, koga pa imamo tukaj. Kje si bil pa vmes? Si v vicah hudičem rit lizal?*

Ja, treba je bilo narediti nov grob, mesto za to pa je bilo pač edino tam, kjer je trenutno rasla nova vrsta na novem delu Žal. Šauta je pogrebniemu podjetju obzirno omenil možnost, ali bi se mogoče dalo odkupiti katerega od tistih pozabljenih grobov na starem delu pokopališča, sredi dreves in okrasnih grmičkov in spomenikov, ampak tudi tu ga je Leja ustavila. Zdelo se ji je nehigienično, da bi se mama vsiljevala v grob nekega starega mrliča, ki je pač imel to smolo,

da so mu potomci pomrli ali se razselili po svetu in nihče več ne more plačevati najemnine za njegovo poslednjo parcelo. Bilo bi, kot da deložiraš siromaka, ker je tako naneslo, da si ne more več privoščiti plačevanja elektrike in stroškov upravnika.

»Rajši grem jaz njemu plačevati najemnino, pa naj bo tam, kjer je,« je izjavila.

Leja je zelo poseben človek, pomisli Šauta.

Pokopališče Sostro je polno in ga bodo eventualno začeli širiti edino, če bo pogrebnemu podjetju uspelo odkupiti sosednjo večjo parcelo; a tudi kar se tega tiče, bo parcelo dosti bolj verjetno prej uspelo kupiti kakšni firmi, ki bo tam zgradila poslovno-nakupovalni kompleks. Drugih pokopališč, kjer bi si Šauta želel pokopati svojo ženo in bi se potem nekoč v prihodnosti tudi sam počutil domače, pa si niti ni predstavljal. Torej se je vdal in prepustil izbiro Leji. Prav, ona ga bo najdlje dejansko gledala. Ko bo on ležal spodaj, pa mu bo itak vseeno.

Grmiček bi bilo treba obrezati, pomisli. Če bi dala delat kraški marmor, bi v to luknjo v plošči idealno pasal pritlikavi borovček. K temu rdečemu marmoru itak ne paše nič, ampak Leja je pač izbrala hermeliko, ki do vsake jeseni zraste kot nora. Treba bi jo bilo obrezati. Pa jo gospodična morda obrezuje? Nikoli. Saj je niti znala ne bi. Moral se bo res enkrat odpraviti v Merkur in kupiti tiste prave obrezovalne škarje, ki bodo čisto njegove. Leja je stare odnesla iz hiše, za rože na svojem balkončku, ampak ... Prej bo hermelika prerasla vse, laterno, napis NEŽA ŠAUTA 1935-2006, humus gnilega listja bo prekril ploščo ...

Bog ve, kdaj je bila nazadnje tukaj.

»Ne moreš si misliti, kakšen šunder je zdaj v našem domu, ko prenavljajo,« pravi Dušan na glas. »Tukaj imaš vsaj mir. Če bi bila ti še zmeraj tam, bi se ti zmešalo.«

Kot da se ji ni, pomisli.

Tudi meni se bo, počasi, pomisli.

Oh, Neža, Nežika moja.

* * *

»Mater, foter,« si misli Leja Šauta, ko strmi v po-divjani grmiček hermelike. Odpadli debeli, mesnati listi so naredili na gladki granitni plošči že tako gnilo prevleko, da bo iz nje menda vsak čas pognalo čisto avtohtono, samoniklo rastje. To ni več samo navadna umazanija na kamnu: lahko bi že razjedla lepo, brušeno površino, rastline bi znale začeti skozi razpokice v granitu poganjati korenine. Tako lahko propade tudi najtrša vulkanska kamnina.

In to on, ki pravi, da »hodi na njen grob«. Da je bil v bistvu »točno včeraj« tukaj; ampak glej, kakšno štalalo je pustil za sabo. Prižgal je tisto nenormalno parafinsko svetilko, ki naj bi gorela tri tedne, ampak stari izpraznjeni vložek je samo porinil med nagrobnik in betonski zid zadaj, tako da rob še zmeraj štrli ven. Ni se mu ga ljubilo niti odnesti do zabojnika petnajst metrov stran. Lanterne ni niti poskusil odpreti ali kaj počistiti okrog nje. Pa saj se da hermeliki odtrgati vejice enostavno z roko, za to ne rabiš kompleta orodja od Gardenie.

Samo da je tukaj gospa Vladimira. Ja, samo da ima prijetno družbo. Samo da se da z njo v redu pogovarjati. Ta se bo nazadnje še enkrat oženil.

»Oprosti, mami,« reče potem na glas. Grob se ne zgane, niti listje na hermeliki ne, niti listje na ščavju nad betonskim zidom, ki je pretežno dresen in ambrozija. Ti sta v le nekaj mesecih od zadnjega čiščenja skoraj prerasli okrasno grmičevje. Nad Lejino glavo žari večerno nebo, razpotegnjeni oblaki razlivajo rdečo in rumeno na bledi pesek po tleh.

»Oprosti, mami, zajebala sem kolosalno, res sem zajebala kolosalno.«

Počepne h grobu, potem kar poklekne na eno koleno. Tega grmovja, te umazanije ni več mogoče prenašati. Z bledimi, tankimi prsti začne divje trgati vejice hermelike. Meče jih na potko, posuto z umazanimi marmornimi kamenčki. Koleno oranžnih hlač se ji ugrezne v kamenčke, gotovo se bo na njih poznalo, vendar ji za to sploh ni mar, prav za te hlače ji je pravzaprav vseeno. Rob kapuce oversized hoodieja, ki si jo je potegnila na glavo, kot da se tukaj tihotapi, kot da ne bi smela biti tukaj, ji pada na oči, vendar ji je vseeno tudi za to. Seveda mora biti tukaj, že zdavnaj bi morala biti tukaj, mogoče je samo začutila potrebo po tem, da si skrije glavo, vsaj tiste prepoznavne vijoličaste lase, prav zato, ker ji je mučno pokazati, da je končno prišla tista, ki bi morala prihajati pogosteje, pa ne prihaja. Odtrga nekaj vejic, potem kar zarije prste v čudno, lepljivo nesnago iz humusa in porjavelih, gnilih listov na temno rdečkasti površini. Stisne

jih v pesti, da se nekaj črnega, podobnega govnu, izcedi tudi izmed njenih prstov.

»Sploh nisem resno mislila, ko sem rekla, mami, prisežem,« pravi. »Ampak kako naj človek zmeraj stoprocentno vse razmisli, preden reče? Tako se ne da živeti.«

»Pa kaj toliko cviliš?« se oglasi Jedrt.

Leja plane iz sanj. Čisto nič ji ni jasno.

Jedrt jo iz jedilnice gleda z nasmeškom, iz skodelice se ji kadi espresso. Čisto do kavča dehti po vroči, grenki kavi. Jedrt je že oblečena, na sebi ima oranžno Rick Owens krilce v kombinaciji z belo majčko z napisom »ME BE«, ki ji jo je nekoč kupila Leja; a njo na kavču praktično zaskeli, ko na silo odpre zlepljene oči. Na sebi ima samo gate in spodnjo majico. in koža se ji v trenutku kar naježi. Kje je deka? Kje je tista mehka, topla deka, v katero se je zavila pred spanjem?

Zakaj Jedrt še ne kuri? Hladno je tukaj.

»Spiš kot Ruby, ko se ji sanja, da goni mačke,« pravi Jedrt in z eno roko počoha Ruby, ki se ji ob prvi omembi imena pričara poleg stolčka. Ruby ji začne riniti smrček v dlan in suvati z njim, da ji roka kar poskakuje. »Z nogami in ustnicami trzaš.«

Leja se s komolca, na katerega se je dvignila, spet zruši nazaj na kavč in zapre oči.

Ne, saj ve, da noči ne bo več od nikoder. Saj ve, da je čisto preveč mraz, da bi se ji lahko uspelo vrniti tja, kjer je bila. Noči se ne da več pričarati, deka

pa je bogve kje. Vseeno pa lahko vsaj še za sekundo vztraja.

O, Bog, ko bi se dalo nazaj pričarati noč. Takrat te vsaj ni, je božji mir. Vsakič na novo, ko se zbudiš, si spet jaz. To je poraz, to je dokončni poraz eksistence.

»Res ne vem, zakaj ne bi šli v opero,« pravi Dušan Šauta. Sedita na terasi kavarnice, pred gospo Vladimiro je že izpraznjen kozarec ledene kave, stene kozarca so v nakopičenih slojih lepljive od svetlo rjave penaste gošče. Dušan ima pred seboj prazen kozareček viskija in visok kozarec, v katerem je še nekaj radenske. Gospa Vladimira kadi, kar je Šauti po svoje všeč. Po svoje protislovno. Ker kajenja ne mara. Tudi sam je v mladosti kadil, a to je zdaj že tako daleč, da se zdi kot neko drugo življenje; tu je bila še epizoda, pravzaprav dve, angine pektoris, ki je čudežno izgini-la takoj po tistem, ko je zadnjo škatlo cigaret zalučal skozi okno bloka. Pravzaprav, no, ne mara kajenja, komu tukaj laže: še danes mu včasih kdaj zadiši dim cigarete, ne sicer v zakajenih sobah, ampak kadar ravno pride skozi svež zrak. Kot recimo zdajle tukaj na terasi, na sončku in vlažnem zraku po dežju. Ne da bi si zares želel, da bi tudi sam potegnil. Ampak diši. Spominja ga na nekaj. Mogoče je tudi zato rad v bližini gospe Vladimire. Njej cigareta pristaja in očitno ne škodi pretirano, saj ima že osemdeset let. Z njo je videti kot italijanska filmska diva iz petdesetih. Samo da ima roke bolj posušene, pajkaste, lase pa

nepobarvane in čisto bele, a obraz še zmeraj prijeten. Ko je bila mlada, je morala biti lepotica.

Gospa Vladimira skomigne in se poredno nasmehne.

»Jaz sem si že ogledala vse opere, ki so mi bile so-jene,« pravi. A Šauta mora odkimati.

»Ne morem razumeti, kako lahko tako razmišlja-te,« pravi. Tako v nasprotju z njenim značajem je, z vso njeno podobo. Saj v sebi je vendarle še mlada. »Če človek dvigne roke od vsega, potem res lahko tudi samo še umre. Vi pa niste taki. Bral sem dobre recenzije te Bohème ...«

»Kakšna pa sem?« vpraša Vladimira.

Šauta se za trenutek zmede. Hotel je iti naprej, ampak se je zataknila v čisto obrobno pripombo vmes, in zdaj mu je porušila tok misli. To ženske delajo: vpičijo se v čisto mimogredno formulacijo, potem pa se izmaži. Tukaj se je treba bliskovito iz-motati, sicer zelo hitro obležiš v plitvini kot kit, in kdo te bo reševal.

»No, dinamični, veseli ...« blekne, potem pa hitro plava dalje: »Bral sem v Delu in Dnevniku ... Pa tudi – dogodek je. Človek mora iti kam, kjer se kaj godi. Pa družba ...«

»Saj imam čisto rada družbo,« pravi gospa Vladi-mira. »Tudi vašo tukaj, brez Bohème.«

Dušan strmi nekam pod mizo, v svoje copate, s ka-terimi hodi povsod po domu. Izjava gospe Vladimire se sliši dobro, skoraj malo vznemirljivo. Te copate bi moral počasi res že zamenjati. Kupil jih že prejšnjo sezono, obrabljene so. Neža bi ga zverinsko nahruli-la, če bi ga videla v njih v javnosti, v kavarnici. Poleg

tega je Leja rekla, da smrdijo, čeprav tega ne opazi nihče drug, vsaj reče ne. Leja si včasih malo preveč domišlja. Ampak kako naj hodi v tako pošvedranih copatah, če gospa Vladimira govori, da ima rada njegovo družbo? Mogoče bi moral res malo bolj poskrbeti za svojo podobo.

»Samo da se ne bi bilo treba nikomur nikamor premakniti,« pravi kljubovalno in ve, da je to malo hudobno. Gospa Vladimira hodi precej težje od njega. Ampak saj tudi njega boli koleno. A to nikakor ne pomeni, da ne bi bila zmožna prehoditi kratke razdalje od taksija do sedišča v parterju. In če se lahko premakne do tukaj, do teh oranžnih plastičnih stolov pred belimi pločevinastimi mizicami na terasi domaške kavarnice, bi se lahko premaknila tudi do kakšne boljše, mestne kavarne. Rajši bi z njo sedel tam. Zato so krute izjave včasih potrebne, kajti brez krutih izjav bi se res težko kdo kdaj kam premaknil.

Vladimira Valentič je vdova, ki je pokopala dva moža. Res težko hodi. Ponujali so ji že hojico, ampak ona vztraja, rajši se oklepa držajev za roke ob stenah, da se ji napenjajo kite in izstopajo žile na prstih; v kavarnico želi priti dostojanstveno. Hojica je po njenem mnenju za reve. Zato je po svoje občudovanja vredna, po svoje pa mogoče tudi malo nečimrna. Vprašanje je namreč, kateri način premikanja je videti bolj dostojanstven. Dostojanstvo je v resnici drugje, ampak tega se ji ne da dopovedati.

Njen prvi mož je bil *individualni poslovodni organ* v TOZD Plutal. Menda zelo perspektiven, Plutal je

takrat napredoval, pod njegovim vodstvom so začeli načrtovati celo širjenje obratov na Hrvaško. Bila sta mlada, a sta že lahko začela graditi hišo, potovala po vsej Jugoslaviji, tudi po tujini, po Madžarskem, Italiji. Neznansko zaljubljena. Umrli je povsem nepričakovano zaradi infarkta, ko je imela njuna hčerka pet let. Takrat še niso imeli menedžerskih sistematskih pregledov, niso vedeli, kaj so stres, izgorelost, holesterol. Dušan Šauta ni te hčerke še nikoli videl. Ne prihaja. Kolikor ve, je še živa, ampak ne v praksi. Sicer tudi že upokojena, a menda neznansko zaposlena z otrokoma, starima dvaintrideset in trideset let. Po Valentininih besedah sta naporna, vse jima je treba streči. Ravno tako je vdova. Čisto sama, reva, z dvema otrokoma, pa tako zahtevnima.

Drugi mož gospe Vladimire je delal v Ljubljanski banki, umrl je v pokoju zaradi hepatitisa ravno neka-ko takrat, ko so jo preimenovali v Novo Ljubljansko banko in ji dali odvezo za vse prihranke, ki so jih vanjo vlagali tuji varčevalci. Ljubezen z njim očitno ni bila tako silna kot s prvim; v tonu, kako govori o obeh, je precejšnja razlika. O prvem govori z zaljubljeno, čeprav zaprašeno evforijo kot: mladost, norost, ah, kaj vse smo počeli. O drugem pa govori z veliko toplino in rešpektom. Seveda o nobenem od njiju ne govori prav veliko, ampak ko beseda nanese na katerega, Šauta včasih ugiba, v kateri funkciji bi rajši bil. Kajti njegov odnos z Nežo je, kako bi rekli, šel skozi razne faze. On se najraje spominja tiste čisto prve, ko je bilo vse skupaj še zelo viharno. Tudi skregati sta se znala viharno, njene kletvice in psovke iz

tistega časa ga še danes lahko spravijo v smeh, čeprav ga takrat mogoče niso nujno. Ampak bilo je živahno, če danes pomisli. Kasneje ni bilo več tako.

Gospa Vladimira je z drugim možem imela sina, ki je bil ob njegovi smrti že odrasel. Sin je simpatičen, vsaj enkrat na teden pride z družino. Imajo tudi psa. Med otrokoma je starostna razlika dvajset let. Gospa Vladimira je rodila enega pri osemnajstih, drugega pri osemtridesetih. Zdaj pa sedi tukaj za mizo in pravi, da se ji ne ljubi v opero, ki je samo en klic taksija stran. Dušan zna tudi brez težav rezervirati karte prek interneta. Razume se na internet. Torej je stvar samo v njenih muhah.

Dušan dvigne pogled izpod mize.

»Ko se enkrat odrečete takim stvarjem ...« pravi in ve, da spet ponavlja mantro, a se ne more zadržati, »pa saj ne mislite še umreti, menda?«

Za Vladimirino ramo pritegneta Šautovo pozornost dva možakarja, ki stopita na teraso kavarnice v spremstvu natararice. Ni videti, da bi bila na obisku, saj ni z njima nobenega prebivalca doma; tudi del gradbene ekipe nista, saj sta oblečena v klasično obleko bolj neformalne sorte. Poleg tega natararica nekako zadržano pogleduje proti mizici, kjer sedita Vladimira in Šauta. Možakarja pokimata, potem pa se odpravita proti njima in natararica izgine.

»Dober dan,« pravi prvi. Ima brke, prav nemožno, gleda pa nekam resnobno, nič kaj kurtoazno. Drugi ravno tako pozdravi, a ostane bolj v ozadju.

»Dober dan.«

»Vi ste gospod Dušan Šauta?« vpraša tisti, ki gleda naravnost v Dušana. Šauta se kar malo zmede.

»Zakaj pa to sprašujete?« vpraša.

»Oče od Leje Šauta?« pravi možakar, kot da je to bolj ugotovitev dejstva kot vprašanje.

»Ja ...«

»A vi veste, gospod, kje se ona trenutno nahaja, mogoče?«

»Ja, zakaj vas pa zdaj to zanima? Kdo pa ste?«

Šauto po eni strani prešine neprijeten strah, po drugi pa nejevolja. Kakšno obnašanje pa je zdaj pravzaprav to? In zdi se, kot da se tudi možakar z brki šele zdaj zrajta.

»Aja! Se opravičujem.« Zazdi se celo iskreno skesan zaradi svojega obnašanja. Mogoče je krivo okoliže: polna terasa starčkov in stark, to deluje nekako neresno. »Tukaj je vsak po svoje ubrisan,« je znala reči Neža. Brskati začne po notranjem žepu, potem pa izvleče izkaznico, ki je Dušan brez očal ne vidi najbolje. Kako mu jo pomoli, ga le še bolj iritira. Nemočno razširi roke in očitajoče pogleda možakarja.

»Inšpektor Daniel Vatovec,« pravi možakar. »Kriminalistična.«

Dušanu se zdaj zares stisne srce. Tudi gospa Vladimira ga pogleda z razširjenimi očmi.

»A je kaj narobe z Lejo?«

»Ne, ne, ni hujšega,« se oglasi drugi, ki se ni predstavil. Videti je nezdravo, bledično zelenkast. »Samo nekaj bi se pogovorili z njo.«

»Doma je ni, nas pa nekaj zanima,« pravi brkati, očitno glavni. »Mogoče je bila pri nečem priča. Sosedje je pa že par dni niso videli. Mogoče vi veste, kje je?«

Dušan strmi v možakarja. Pred očmi se mu začinjajo odvijati neki čisto drugi filmi. Štiriletna Leja, ki v kempu pri Poreču izgine izpred šotora in izbruhne panika, obvestita vse sosede in recepcijo, vsi jo panično iščejo dve uri, dokler je ne najdejo na skalah poleg plaže, kjer z zamišljenim obrazkom in od vetra razkuštranih las meče v vodo kamenčke. Dvanajstletna Leja, ki jo zariplo, solzno od besa za kazen pošljeta v sobo, ker je jezikalala glede svojih šolskih obveznosti, pa je čez pol ure ni več tam, samo okno je odprto – iz svoje podstrešne sobice je splezala po vogalu hiše, kjer so opeke dekorativno zložene križno, tako da tvorijo nekakšno plezalo. (Ampak ta vogal je en meter od okna, spodaj pa samo ozek napušč, tako da je terjalo neznanski pogum in gibčnost, da se je zavihtela do tistega oprijema. Tako moč v človeku lahko vzbudi samo iskrena jeza.) Leja, ki je v notranjem žepu svoje jakne iz džinsa nosila njegovo staro, preklopno ročno britev, ki jo je uporabljal še v času študija v Sarajevu in ki jo je Neža nekega dne odkrila, ko je preverjala, katere od jaken bi bile mogoče že za v pranje. Izgovarjala se je, da jo je hotela samo pokazati prijateljem, da je sploh še ni nesla ven, samo v žep si jo je dala, ker je med ropotijo na podstrešju slučajno našla tako arhaičen artefakt. Leja, ki ji je nekoč žugal, da bi bilo za take, kot je ona, treba poklicati policijo. Leja, ki jo zdaj, pri skoraj štiridesetih letih, iščejo kriminalisti.

»Leja je dramaturginja v Urbanem teatru,« pravi Šauta. »Ste jo iskali tam?«

»Njen šef pravi, da se je za danes opravičila,« pravi Vatovec.

V Šauti se začne zdaj kopiciti jeza. Kolikor se je že najprej prestrašil, gre očitno za trivialno zadevo. *Mogoče* je bila nekje *priča*? Ta dva možakarja pa sta v tem trenutku tako neumestna. On se je tukaj pogovarjal z gospo Vladimiro. Njegova hči je sicer nemarna, ampak ima uspešno kariero, videti se jo da tudi v medijih, na tiskovnih konferencah pred premierami. Prejela je celo nagrado. Kaj mu zdaj tukaj prodajata, da bi se rada *pogovorila z njo*? Kaj ima on s tem? Naj se pogovorijo, če jih karkoli zanima, bo z veseljem povedala, je zelo elokventna. Pravzaprav zelo elokventna do vseh razen do njega, ampak to tukaj ni pomembno. On jo je spravil h kruhu, sploh ne najslabšemu. In tukaj si upata pojaviti dva možakarja, ki se niti predstaviti ne znata, kot je treba, in sprašujeta

»Vsekakor ni pod mojo posteljo, če to mislite,« pravi Šauta nekoliko glasneje, kot je nameraval, saj se mu zdi načeloma nesmiselno razkazovati jezo; bolj kot se bo zapletal, dlje se bo vleкло. »Dom prenavljajo, zato so naju s sosedom nastanili v čajno kuhinjo, in tukaj ni komot prostor za take mlade dame.«

»No, tega ni nihče mislil ...« pravi tisti zelenkasti, medtem ko se brkati mršči.

»Ne vem, kaj ste mislili, ampak tukaj je ni,« pravi Šauta. Potem pa se vendarle ne more zadržati: »Gospod, za vas bi bilo dobro, če si daste pregledati jetra.«

»Kako?« zamomlja kriminalist osuplo. S kolegom se spogledata, a Šauta samo nadaljuje:

»Jaz sem zdravnik, a niste vedeli? Tale vaša barva ni v redu. Se dobro počutite? Vam nič trebuh ne zateka?«

Vladimira ga opazuje z neugotovljivim pogledom, ne ve se, ali je nad njegovimi ludističnimi manevri pred zakonom presenečena, začudena ali mogoče občudujoča, a vsekakor ga gleda.

»Dobro, pustimo zdaj to,« pravi Vatovec nedoločno, medtem ko se zdi zelenkasti hipno dotolčen. Mogoče je ta stari samo enostavno zmešan. Vsekakor je očitno, da tukaj z gonjenjem stvari ne bosta prišla daleč, teh starih ni mogoče kar tako ustrahovati, ker nimajo več česa izgubiti. Taki, kot je Šauta, očitno še hitro postanejo pokroviteljski, razjeziti jih pa je neproduktivno. »Se pravi, ne veste, kje bi lahko bila?«

»Če je ni doma, potem ne vem,« pravi Šauta. Potem se domisli potencialno neprijetne komplikacije, in za vsak slučaj doda: »Verjetno pa imate tudi v evidencah, kje je moje stalno bivališče. Ključke od hiše ima tudi ona. Ste tam preverili?«

»Mnja,« nedoločno odgovori brkati, tako da Šauta znova postane malo bolj razdražen. Kaj zdaj to pomeni: ste, ali da na to sploh niste pomislili?

»Imate v evidencah ali nimate?« spet povzdigne glas.

»Glejte, čisto nič se ni treba jeziti, gospod Šauta ...« pravi brkati. »Nihče ne more gospe Leji želeti boljšega kot midva. Samo rešili bi radi to stvar.«

»Ja, nihče. Zato pa hodite sem k meni v dom, da me zaslišujete.«

Tečen starec, spreleti Šauto, zdaj izpadam kot primuknjen tečen starec. Pa nisem. Samo vdrla sta sem točno v trenutku, ko sem hotel gospo Vladimiro prepričati, da ... in zdaj si misli, kaj pa je zdaj to: k meni hodi policija, kriminalisti ... Tega enostavno ni mogoče tolerirati. Kako me lahko tukaj, pred prebivalci doma, pred natararico izpostavljate torturi? Ne, ne bom se umaknil.

»To je vse, kar jaz vem,« pravi Šauta. »A je to to? Ker tudi jaz imam opravke, a veste?«

Policaja se spogledata. Zdi se, kot da omahujeta nad to neverjetno razlago situacije, a nazadnje Vatovec skomigne. Iz notranjega žepa izvleče denarnico.

»Ja, to je to,« pravi. »Saj, če se bosta slišala ... Ji boste rekli, da naj pokliče? Tukaj je moja številka ...« pravi in iz denarnice potegne vizitko. Pomoli jo Šauti, a ker ta ne iztegne roke, jo odloži na mizo in pospravi denarnico. »Pa nič se bat, natararici nisva povedala, kdo sva,« doda spravljlivo. »Hvala, pa na svidenje.«

»Na svidenje,« pravi tudi tisti z jetri, potem se obrneta in odideta proti vratom. Šauta strmi za njima. Ko že odpreta vrata v notranjost, se odkašlja.

»Pri čem pa naj bi bila priča?« zakliče za njima.

Policaja se za trenutek ustavita, zelenkasti se napol obrne.

»Mogoče tudi ni bila,« pravi. »Nam mora ona povedati.«

»Boste izvedeli. Danes bo tiskovka ... Saj bo objavljeno,« pravi Vatovec.

In že ju ni več.

»No, to je bilo pa razburljivo,« pravi gospa Vladimira, kot da se je pred njo ravnokar odvila prijetna, vznemirljiva pustolovščina. Vidiš, tudi če ne greš v opero, pride pa drama kar sem, v dom. Ali pa je kriminalka? Kaj vam nisem rekla? Bože moj, pomisli Šauta.

Leja se vda v usodo in se na kavču mukoma dvigne v sedeč položaj. Ko se potrudi, da bi prekrižala noge po turško, jo zbode v križu. To je ne preseneti toliko, bolj pogled na naježena, bela stegna in občutek ledenih prstov na nogah, ki se dotaknejo nežne, tople kože pod koleni. Prstov si sploh ne upa pogledati, ima nejasen občutek, da bi lahko bili že kar modrikasti, vijoličasti, in pogled na mrliške prste res ni nekaj, kar bi si v tem trenutku želela. Res, kam je izginila deka? Zavila se je vanjo, da bi vsaj malo kompenzirala za kavč, za katerega je itak vedela, da ni ravno komot. Izjemno učinkovit, *slick* dizajn, ampak bolj za srkanje kavice s klubske mizice kot pa za domačno valjanje. Jedrt bere na fotelju, televizorja nima, vse medije gleda na laptopu. Ampak tista odeja, vanjo se je dalo namestiti udobno kot v maternici. Kam je šla? Potem jo zagleda, zbrcano v nekakšno kepo, čisto pri nogah.

Ni ji jasno, kako se je to moglo zgoditi. Vedno se zavija v odeje, nikoli ji ni zadosti toplo; če kaj, se kvečjemu zjutraj zbudi zadelana čez glavo, prepotena,

tudi v spanju vse vleče nase, človek se mora zavarovati pred elementi. Je tako brcala? To ni njena navada. Otrplo roko stegne po odeji in jo potegne k sebi. Vsa se ogrne, čisto do vratu. Bog pomagaj. Kakšen hlad, in ti otrpli prsti. Z dlanmi si začne gnesti kožo na stopalih, da bi jih malo ogrela, potem pa konice povsem zavije v tople dlani in obždi.

»Boš kavo?« ponovi vprašanje Jedrt, ki še zmeraj stoji med vrati. Leja samo pokima, ni še sposobna tvoriti glasov.

Kratke vijoličaste lase ima na eni strani vse zaležane, vsaj zdi se ji, da tako čuti, a se ji ne ljubi dvigniti rok izpod odeje, da bi preverila. Ja, brez dvoma so, ampak saj je vseeno, to ni nič nepričakovanega. To je še najmanjša od stvari, ki so narobe.

Jedrt izgine v kuhinjo, k njej pa se prismuka Ruby in radovedno opazuje, kdo ji je ukradel najljubše ležišče.

Leja strmi v psa, ne more se ga nagledati. Tukaj je živo bitje, ki praktično ne more zajebati. Je samo pes. Karkoli naredi, vse je naravno, vse ji je mogoče pripisati, nič ni skregano z njeno pametjo. Tudi če raztrga Jedrtine copate, to naredi zato, ker je pač pasji posel. Mogoče nevzgojen, ampak vseeno pasji. Če bi koga oklala, bi bilo to samo zato, ker bi se počutila ogrožena in bi bil to pač način, kako se psi branijo. Ne, res ne naredi ničesar, kar bi bilo v nasprotju z njeno naravo.

Ampak saj tudi jaz nisem naredila nič, kar bi bilo v nasprotju z mojo naravo. Imam pač dramsko naravo.

Potem si začne ogledovati pohištvo v Jedrtini dnevni sobi. Kot da ga vidi prvič, kot da ni tukaj skoraj vsak teden. Vendar je zdaj vse drugače. Zdaj je to njeno pribežališče. In res je tudi, da je ta oprema še razmeroma nedavna pridobitev. Jedrt je prenavljala, še dodatno se je zapufala, česar si Leja pri sebi doma ne upa narediti. Prijateljici arhitektki je dala narediti načrte, potem izbrala različne vrhunske tapete. Polovica sten je belih, stena ob prehodu na hodnik pa ima fototapeto s tankimi, gostimi golimi bambusi. Skozi obokan prehod se vidi druge, abstraktne tapete s črno-belim vzorcem. Ker ima visoke strope, je dala ponekod pod stropom med lesene stebre vpeti prečne tramove, od katerih na verižicah visijo različni predmeti, tudi viseče poličke. Pohištvo je v glavnem starinsko, a renovirano. Ne snobovsko stilno, temveč preprosto nekaj deset let stari kosi z zgodbo iz različnih stanovanj, ki so jih ljudje že hoteli pometati proč, pa so po nekakšnih ovinkih končali pri Jedrt, ki jih je dala mizarju popraviti in prebarvat. To velja tudi za luči in drugo opremo; edino slike so bolj moderne, povečini neke malo ironične imitacije bidermajerja bolj v irwinovskem stilu (čeprav seveda ne Irwinovi originali – le kako bi si jih lahko privoščila). Te se zdijo Leji malo odveč, ampak karkoli pač Jedrt paše. Vsaj v malenkostih imata lahko različen okus. Kdaj si bom lahko jaz privoščila kakšno tako prenovo, pomisli Leja. Ko bom enkrat lahko prodala očetovo hišo, nič prej. Ko ga bo pobralo. Njemu niti na kraj pameti ne pade, da bi hišo recimo že kar zdaj prepisal

nanjo. Oklepa se je, kot da bo še kdaj živel v njej. Pa tja sploh nikoli ne hodi. Skoraj nikoli.

Leja se stegne proti telefonu na klubski mizici. Utišan je, pritisne na gumb, da se zaslon razsvetli. Ko zagleda zaslon, se strese; s prstom narahlo potegne po zaslonu navzdol, potem nekaj pritisne in ga hitro spet odloži. To vidi tudi Jedrt, ki se vrne s kavico na pladenjčku.

»Mesidži?«

»Foter, v glavnem,« pravi Leja. »Trikrat klical, enkrat pisal. Kot da že kaj ve.«

»Ah, daj no,« pravi Jedrt in odloži kavo. »Kaj pa je, tako čisto racionalno gledano, sploh za vedet?«

»Ja, le kaj,« zagode Leja. »Kaj pa je sploh za vedet.«

»Kaj pa, če je kaj narobe z njim?«

Leja zavije z očmi.

»Kaj pa naj bo narobe z njim? Potem bi klicali iz doma. Če lahko piše mesidže, potem še ni čisto pri koncu.«

Jedrt se usede na kavč poleg Leje, ki bulji iz tiste svoje deke kot sova. Zazre se vanjo.

»Kaj pol zdaj?«

Obe sta nekaj časa tiho, iz kavice se kadi, ampak zdi se, da Leja nekako ne more še enkrat stegniti rok izpod deke, v katero je zavita. Bistveno je, da nako-piči nekaj toplote.

»A boš šla v teater?« vpraša Jedrt.

Leja jo prebode s pogledom. Jedrt je najboljša prijateljica, sošolka s srednje šole, sofajterka z ljubljanskih nočnih ulic konec osemdesetih, potem sošolka na akademiji, zdaj sta kolegici v teatru. Nihče je ne